

Felix Sattler
2015

Fehér László

PAPÍRMUNKÁK
WORKS
ON PAPER
2013-2015

Anda Rottenberg esszéjével
With an essay by Anda Rottenberg

Aluljáró I.
Underpass I.
1975
Olaj, farostlemez
Oil on wood-fibre
241 × 170 cm

ANDA ROTTENBERG A SÖTÉT ANYAGBAN LÉTEZNI

1975-ben, miután elvégezte a Képzőművészeti Főiskolát, Fehér László elkészítette az *Aluljáró* című festményét, melyen egy azonosíthatatlan hely keskeny lépcsőjén felfelé haladó embereket látunk, alulról. A képen kívüli sötétségből bukkannak elő, és a fény felé tartanak, elhaladnak az egyetlen lefelé igyekvő ember és a legalul kuporgó gyerek mellett, akit a többi alakhoz nem illő méretarányban ábrázol, mintha egy másik képről vagy más világból helyezte volna ide. A szinte hiperrealista technika, a fekete-fehér kolorit, valamint a kompozíciót megtörő sávok és foghíjak azt sugallják, hogy ez valójában egy meghasadt tükörben látható képet megörökítő fotó átfestett változata. Vagy igen megviselt fényképről készült a mű.

Két fotón örökítették meg ezt a munkát. Az egyik a budapesti Képzőművészeti Főiskolán készült, az akkor még igen fiatal művész is szerepel rajta, a másikon műteremben, festőállvány mellett látható, amelyre egy kivilágított ablakú vagon részletét helyezték különböző távolságból fényképezett macévak, azaz emlékkövek közé. Míg az egyik fénykép a mű méreteire utal, a másik a jelentését árnyalja. Az *Aluljáró* a kollektív traumák elfojtásán alapuló kollektív amnézia állapotában élő társadalom hétköznapi életét mutatja be, a *Gazdátlan temető* című sorozat pedig közvetlenül, félreérthetetlenül utal e traumák természetére, hisz a holokauszt áldozatává vált közösségek nyomait ábrázolja, megidézve a magyar zsidók meggyilkolásával keletkezett veszteség és hiány mások számára is felfogható tapasztalatát.

Azt írja Hegyi Lóránd, hogy a keleti blokk országaiban, a háború után évtizedeken át elhallgatásra volt kárhozható ez a két fogalom: identitás és holokauszt.¹ Lengyelországban volt a legnehezebb megőrizni ezt a csendet, de ott is nagyon sokáig próbálták összemosni a zsidók mártíromságát a minden lengyel állampolgárra kiterjedő háborús eszkatológiával. Mint tudjuk, a magyar állam a Harmadik Birodalom szövetségese volt, így nem csak a német alakulatokat terheli a felelősség az Auschwitzba és más lágerekbe irányított transzportokért. Bár Sztálin hallgatólagos feloldozást adott a magyaroknak (és más nemzeteknek) - rájuk kényszerítve a politikai függőséget és a rendszert -, kínos volt beszélni a zsidókkal való leszámolásról, ezért inkább agyonhallgatták a témát. Ilyen körülmények között Fehér javaslata az volt, hogy a festészet eufemisztikus nyelvét használva vizsgálja ezt a problémát. Ez a nyelv a fényképre mint előzményre utalva objektivizálja a képet, ezáltal egyben hitelessé is teszi a belefoglalt üzenetet. Az ilyen festészet, amely hangsúlyozza, hogy másodlagos az elsődleges fotóhoz képest, különböző okokból más olyan európai művészek számára is ideális volt, akik a nácizmussal és a következményeivel foglalkoztak. Ide tartozik többek között Gerhard Richter, Luc Tuymans és Wilhelm Sasnal.

Az 1958-as születésű Tuymans, akárcsak az egy nemzedékkel idősebb Richter (1932) már létező képeket használ fel, festett és reprodukált képekkel vagy átalakított fotókkal dolgozik. Fehér László is hasonló stratégiát alkalmaz, amióta megalkotta diplomamunkáját, az *Aluljárót*. Maga készíti a festményei alapjául szolgáló fotókat vagy a családi fényképalbumokból gyűjtött anyagról készült másolatokat használ. Az eredeti fényképeket megkülönbözteti egymástól a kompozíció módja, az alakok beállításai, a tér perspektívája, a fokozatok egymásutánosságán alapuló rend. Mindegyiket meghatározott formális eljárásoknak veti alá, melyek segítségével elérhető az elég konkrét narratív üzenettel társított, világosan áttekinthető festői vízió. E kontextusban az a döntő, hogy milyen pozícióból építi fel ezeket a narrációkat, ez határozza meg őket. A német Richter a háború örökléséről beszél. A belga Tuymans a háborús bűnök alig látható, az idő által eltörölt nyomait vizsgálja. A lengyel Sasnal a gonoszság nemzedékek közt tekergő spiráljára hívja föl a figyelmet, melyet a lengyelek tartanak mozgásban, mivel nem ismerik el, hogy részt vettek hárommillió lengyel zsidó megsemmisítésében. Fehér az eltűnő emlékezetet kutatja, meg akarja menteni, hogy tanúságot tehessen azokról az emberekről, akik már nincsenek, és olyan eseményeknek voltak részesei, amelyek a művész születése előtt történtek.

Fehér László
műterme
az 1970-es
években
László Fehér's
studio
in the 1970s

